

Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г.Шевченка

**Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О. М. Лазаревського**

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Завідувач кафедри
А.М. Острянко
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робоча навчальна програма

АРХЕОЛОГІЧНА ПРАКТИКА

для студентів 1 курсу

Спеціальність 014 «Середня освіта (Історія)» / 032 «Історія та археологія»

Освітня програма «Середня освіта (Історія)» / «Історія та археологія»

Освітній ступінь – бакалавр

Форма навчання – денна/заочна

Форма підсумкового контролю – залік

Програма розглянута та схвалена на засіданні кафедри історії України, археології та краєзнавства Протокол № 1 від “29” серпня 2025 року.

Розробники: **Черненко Олена Євгенівна** – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, археології та краєзнавства.

Веремейчик Олена Михайлівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, археології та краєзнавства;

Мова навчання – українська.

Програму практики розроблено відповідно до «Методичних рекомендацій по складанню програм практик студентів вищих навчальних закладів України», затверджених наказом №31-5/97 Міністерства освіти України від 14.02.96. Програма практики є основним учбово-методичним документом для здобувачів вищої освіти та керівників практики.

Відповідно до навчальних планів здобувачі вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського спеціальностей 014 «Середня освіта (Історія)» та 032 «Історія та археологія» проходять археологічну практику наприкінці II семестру. Археологічна практика є обов'язковим елементом навчальної програми. Тривалість практики – три тижні (21 день, 110 годин, 3 кредити), конкретні терміни визначаються відповідно до графіку навчального процесу.

Науково-навчальною базою археологічної практики є, насамперед, кафедра історії України, археології та краєзнавства і археологічні експедиції Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Виходячи з конкретних умов, практика може бути проведена в наступних формах:

- участь в археологічних дослідженнях (розкопках);
- участь у навчальних екскурсіях та практикумах;
- виконання індивідуальних практичних завдань та тренінгів (стаціонарно та/або дистанційно).

Мета практики: поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти в процесі вивчення теоретичних дисциплін «Археологія» та «Методика археологічних досліджень», а також напрацювання умінь та навичок в галузі археології, які можуть бути використані в науковій та навчальній роботі відповідно до принципів наукового вивчення пам'яток археологічної спадщини як історико-культурної цінності, об'єкту культурної спадщини та історичного джерела.

Завдання практики:

- практичне ознайомлення здобувачів вищої освіти з формами та методами археологічних досліджень;
- закріплення теоретичних знань з археології та методики польових археологічних досліджень і набуття первинних навичок їх застосування;
- ознайомлення здобувачів вищої освіти з практикою досліджень різних типів археологічних пам'яток та об'єктів і методами їх дослідження;
- набуття практичного досвіду та первинних навичок, які забезпечать використання даних археології у майбутній професійній діяльності здобувачів вищої освіти;
- актуалізація ціннісного ставлення до джерел з вітчизняної історії як загального надбання та матеріального свідчення минулого України і Європейської цивілізації.

Статус навчальної дисципліни _основна_

Очікувані результати навчання (програмні результати навчання, загальні та фахові компетентності), що формуються у процесі проходження археологічної практики:

ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати культурні цінності на основі розуміння закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство, зберігати баланс між професійним та особистим життям.

ЗК 03. Здатність активно вчитися впродовж життя й оволодівати інноваційними стратегіями навчання.

ЗК 05. Здатність ефективно працювати одноосібно, у складі команди і в мультидисциплінарному оточенні.

ЗК 06. Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології.

ФК 01. Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.

ФК 09. Здатність орієнтуватися в історичному часі, застосовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу, доцільно використовувати категоріально-понятійний апарат і хронологію історичної науки. Здатність розкривати загальну структуру історичної науки на основі взаємозв'язку основних історичних процесів та постатей.

ПРН 01. Уміння аналізувати й розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері професійної діяльності або навчання.

ПРН 03. Володіння концептуальними науковими та практичними знаннями та здатністю до критичного осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної педагогічної діяльності та/або навчання історії.

ПРН 09. Здатність продовжувати навчання упродовж життя і вдосконалювати здобуті під час навчання компетентності з високим рівнем автономності.

ПРН 12. Розуміння й використання основних сучасних термінів і положень історичних наук та методики їх викладання, а також здатність аналізувати, порівнювати і класифікувати результати діяльності науковців різних напрямків і шкіл. Знання та розуміння історіографії для аналізу сучасних наукових дискусій із проблем вітчизняної та всесвітньої історії

Зміст практики

Ознайомлення практикантів з нормативними документами та законодавчими положеннями, які регламентують порядок здійснення археологічних досліджень, правилами техніки безпеки під час здійснення археологічних розкопок та розвідок.

Напрацювання навичок аналізу об'єкту археологічних досліджень, його типологічних ознак та культурно-хронологічної приналежності.

Напрацювання первинних навичок методів та способів польових археологічних досліджень; камеральної обробки матеріалів під час археологічних розвідок та розкопок; ведення польової документації та укладання звітної

документації відповідно до чинних вимог та положень, регламентованих законодавством України.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

знати:

- основні теоретико-методологічні засади методики польових археологічних досліджень;
- предмет, завдання, функції та структуру методики польових археологічних досліджень;
- інформаційний потенціал рухомих та нерухомих об'єктів культурної спадщини як джерел з археології України.

вміти:

- використовувати практичні навички роботи з речовими джерелами і науковою літературою;
- застосовувати методику фіксації археологічних об'єктів та здобутих під час досліджень матеріалів;
- використовувати набуті навички ведення польової документації.

Участь практикантів у польових археологічних дослідженнях (розкопках) передбачає:

- ознайомлення з правилами техніки безпеки під час археологічних досліджень та основами забезпечення життєдіяльності в археологічних експедиціях;
- оволодіння базовими практичними прийомами розкопок: розбирання культурного шару, зачистка поверхні і стратиграфічних бровок, розбірка заповнення археологічних об'єктів вручну;
- ознайомлення з методикою та практикою розкопок поселень (стоянок, селищ, городищ, міст), поховальних пам'яток (грунтових поховань, курганів; поховань за обрядом інгумації та кремації); з методами вивчення культурного шару як засобом дослідження історичного процесу; з практикою використання стратиграфічного методу під час досліджень пам'яток різного типу, одношарових та багатошарових пам'яток;
- оволодіння методами первинної розчистки та консервації археологічних матеріалів;
- участь у фіксації, обліку та камеральній обробці здобутих матеріалів у польових умовах.

Участь у навчальних екскурсіях, лекціях та практикумах передбачає

- візуальне ознайомлення з археологічними пам'ятками Чернігова та практикум з їх первинної фіксації;
- лекції фахівців-археологів, присвячені практиці досліджень пам'яток археологічної спадщини;

- відвідування музейних установ та ознайомлення з археологічним зібранням та нормативними положеннями щодо його зберігання, формування та використання;
- практикум з камеральної обробки матеріалів (укладання польового та інвентарного опису, первинна розчистка та консервація, фотографічна та графічна фіксація);
- практикум з інвентаризації знахідок на наукового опрацювання археологічного матеріалу.

Індивідуальні практичні завдання є тренінгами з

- укладання історіографічної довідки та характеристики пам'яток археологічної спадщини(тип, положення у рельєфі, культурно-хронологічна приналежність) на підставі інформації з відкритих джерел (нормативні документи, які визначають статус об'єктів культурної спадщини, топографічні плани та описи місцевості тощо) та опрацювання наукової літератури;
- фотографічної та графічної фіксації артефактів відповідно до нормативних вимог до такого виду робіт;
- укладання польової та звітної документації відповідно до нормативних вимог до такого виду робіт;
- аналізу проблемних ситуацій, пов'язаних з пам'ятками археологічної спадщини на підставі використання існуючих законодавчих норм та положень і професійної етики археолога.

Критерії оцінювання результатів практики

Оцінювання роботи, виконаної під час археологічної практики

1. Робота здійснена під час польових археологічних досліджень /екскурсій / тренінгів / виконання індивідуальних практичних завдань– до 60 балів.
2. Робота здійснена в ході фіксації, обліку та камеральної обробки матеріалів – до 30 балів.
3. Підготовка, оформлення зта захист звітної документації – до 10 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного	не зараховано з можливістю повторного

		складання	складання
0 – 34	F	незадовільно 3 обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано 3 обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендовані джерела інформації.

Закон України «Про охорону культурної спадщини» // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 39.

Закон України «Про охорону археологічної спадщини» // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 26.

Охорона культурної спадщини. Нормативна база: Зб. документів. – Київ, 2010.

Археологія України: Курс лекцій / Л.Л. Залізняка, О.П. Моця, В.М. Зубар та ін. Київ, 2005.

Бітковський Б., Собчук В., Пробийголова О. Археологічна спадщина та ОТГ. Київ, 2020.

Інструкція до оформлення наукового звіту про проведення дослідження археологічної спадщини // Археологія. 2004. № 1. С. 135 – 140.

Козак О.Д., Потехіна І.Д., Слободян Т.І., Гупало В.Д. Методичні рекомендації до польової антропології. Київ, 2020.

Мезенцева Г. Дослідники археології України. Чернігів, 1997.

Пуголовок Ю., Котенко В., Єфанова С. Обробка кераміки в польових і камеральних умовах (методичні рекомендації): матеріали Археол. керамолог. літ. акад. в Опішному. Опішне, 2017 .

Словник-довідник з археології. Київ, 1996.

Чмихов М.Ю., Шилов Ю.О., Корнієнко П.Л. Археологічні дослідження курганів. Київ, 1989

Кодекс етики професійного археолога <http://vgosau.kiev.ua/pro-nas/normatyvno-pravova-baza/155-kodeks-etyku>

Методика проведення археологічних досліджень. Інструкція Інституту археології НАН України. Київ, 2015.

https://www.iananu.org.ua/images/PolKom/Metod_pol_dosl.pdf

Наукова звітність про польові археологічні дослідження (нормативні положення): <https://iananu.org.ua/106-struktura/naukovi-viddili/polovij-komitet/1039-naukova-zvitnist-pro-polovi-arkheolohichni-doslidzhennia>